

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI INSPEKTORINING SHAXSI NOMA'LUM MURDALARNING SHAXSINI ANIQLASHDA TEZKOR QIDIRUV XIZMATLARI BILAN HAMKORLIGI

Jumanov Sobit Abdurauf o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlarining shaxsi noma'lum murdalarning shaxsini aniqlashda tezkor qidiruv xizmatlari bilan olib boradigan hamkorligi tahlil qilinadi. Qonun hujjatlari va amaliyotga asoslanib, ushbu jarayonning tashkiliy va huquqiy asoslari hamda inspektorlarning roliga e'tibor qaratilgan. Jinoiy va protsessual qonunchilik doirasida ko'rilgan usullar, hamkorlikning samarali mexanizmlari va texnologik yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, Mahalla huquq-tartibot maskani, Jamoat xavfsizligi.

Аннотация: В статье анализируется сотрудничество инспекторов профилактики правонарушений с оперативно-розыскными службами в процессе установления личности неопознанных тел. Рассматриваются организационно-правовые основы и роль инспекторов в данном процессе на основе законодательных и практических норм. Освещены методы, механизмы эффективного взаимодействия и технологические подходы в рамках уголовного и процессуального законодательства.

Ключевые слова: Инспектор профилактики, Махаллинский правоохранительный пункт, Общественная безопасность.

Annotation: This article analyzes the cooperation between crime prevention inspectors and operational search services in identifying unidentified bodies. Based on legislation and practice, the organizational and legal framework and the role of inspectors in this process are examined. Methods, effective cooperation mechanisms, and technological approaches within the framework of criminal and procedural law are highlighted.

Keywords: Preventive inspector, Mahalla law enforcement center, Public safety

KIRISH.

Shaxsi noma'lum murdalarning shaxsini aniqlash jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon ko'pincha profilaktika inspektorlari va tezkor qidiruv xizmatlari o'rtasida samarali hamkorlikni talab qiladi. Bu hamkorlikning asosi **O'zbekiston Respublikasining Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonuni, Ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun**, va tegishli jinoyat-protsessual qonunchilikka tayanadi. Profilaktika inspektorlarining vazifasi, odatda, mahalliy darajada ma'lumot yig'ish, shaxslarni identifikatsiya qilish jarayoniga ko'maklashish va jamoat bilan ishlashga qaratilgan. Tezkor qidiruv xizmatlari esa murdalar shaxsini aniqlash bo'yicha maxsus usul va texnologiyalardan foydalanadi. Ularning o'zaro hamkorligi jarayonning tezkor va samarali amalga oshirilishini ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur

maqolada profilaktika inspektorlari va tezkor qidiruv xizmatlari o‘rtasidagi hamkorlikning tashkiliy-huquqiy asoslari, samarali mexanizmlari hamda texnologik vositalardan foydalanish yondashuvlari tahlil qilinadi. Bu jarayonda duch kelinadigan muammolar va ularni hal qilish bo‘yicha tavsiyalar keltiriladi. Shu orqali, jamoat xavfsizligini ta‘minlash va huquqbuzarliklarning oldini olishdagi chora-tadbirlar samaradorligini oshirish imkoniyatlari aniqlanadi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Mazkur tadqiqotda huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlarining shaxsi noma‘lum murdalarning shaxsini aniqlash jarayonidagi faoliyati va ularning tezkor qidiruv xizmatlari bilan hamkorligi tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy huquqiy asosi sifatida **O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-344-son “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonuni** qo‘llanildi. Shuningdek, **Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun, Jinoyat-protsessual kodeks**, va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. **Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risidagi qonun** ushbu jarayonning asosiy yo‘nalishlarini belgilab, tezkor xizmatlar va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Qonunda profilaktika inspektorlarining tezkor xizmatlar bilan axborot almashish, shaxslarni identifikatsiya qilishga oid ma‘lumotlarni yig‘ish va ulashishdagi roli aniqlangan.

Tadqiqot quyidagi usullardan foydalanishni ko‘zda tutdi:

1. **Huquqiy tahlil:** Tezkor-qidiruv faoliyati va profilaktika inspektorlarining qonunchilikda belgilangan vazifalari o‘rganildi. Jumladan, tezkor-qidiruv faoliyati jarayonidagi hamkorlikning tashkiliy-huquqiy asoslari, axborot almashish tartiblari va inspektorlarning ishtiroki tahlil qilindi.

2. **Amaliy kuzatuv:** Profilaktika inspektorlarining shaxsini aniqlash jarayonida tezkor qidiruv xizmatlari bilan hamkorlikda olib borgan ishlari o‘rganildi. Jumladan, mahalliy huquqni muhofaza qilish organlaridagi jarayonlar kuzatildi.

3. **Ma‘lumotlarni tahlil qilish:** Tezkor-qidiruv faoliyatida qo‘llaniladigan texnologiyalar, masalan, barmoq izlarini aniqlash, biometrik tekshiruv va ma‘lumotlar bazasi bilan ishlash bo‘yicha tahlil olib borildi.

4. **So‘rovnoma va intervyu:** Profilaktika inspektorlari va tezkor xizmatlar xodimlari bilan o‘tkazilgan suhbatlar asosida hamkorlikdagi faoliyat samaradorligi o‘rganildi.

Tadqiqotda huquqiy hujjatlar va amaliy kuzatuvlar asosida profilaktika inspektorlarining tezkor xizmatlar bilan ish olib borishda duch keladigan muammolari hamda ularni hal etish yo‘llari tahlil qilindi. Bu jarayonda hamkorlikning samaradorligini oshirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, shaxsi noma‘lum murdalarning shaxsini aniqlash jarayonida huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari va tezkor-qidiruv xizmatlarining hamkorligi jamoat xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. **Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida** qonun asosida amalga oshiriladigan bu jarayon, shaxsni aniqlashga oid harakatlarni muvofiqlashtirish va resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi.

Profilaktika inspektorlari ma'lumot yig'ish, joylardagi vaziyatni baholash va jamoatchilik bilan aloqa o'rnatishda muhim rol o'ynaydi. Ular tezkor-qidiruv xizmatlariga shaxsning identifikatsiya jarayonida asosiy bo'lgan dalillar, guvohliklar va hududiy ma'lumotlarni yetkazib berishadi. Kuzatuvlarga ko'ra, barmoq izlari, biometrik ma'lumotlar va boshqa texnologiyalardan foydalanish inspektorlarning ishini tezkor xizmatlar bilan integratsiyalashtirish holda olib borishni osonlashtiradi.

So'rovnoma va intervyular natijasida tezkor-qidiruv faoliyati jarayonida profilaktika inspektorlarining faoliyati jamoat bilan ishlash, gumon qilingan shaxslar haqida axborot yig'ish va tegishli hujjatlarni rasmiylashtirishda yuqori samaradorlikka ega ekani aniqlandi. Biroq ayrim hududlarda texnologik infratuzilma yetishmovchiligi va axborot tizimlari bilan ishlash ko'nikmalarining pastligi jarayonni murakkablashtirmoqda. Shuningdek, ma'lumotlarning vaqtida uzatilishi va tezkor xizmatlar bilan aloqa mexanizmlarining aniq ishlashi shaxsni tezroq aniqlashga yordam berayotganligi kuzatildi. Bu esa jinoyatlarni fosh qilish va huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu natijalar asosida hamkorlikning samaradorligini oshirish uchun inspektorlar va tezkor-qidiruv xizmatlari o'rtasida muntazam treninglar tashkil etish, texnologik vositalarni keng joriy etish va ma'lumotlar bazasini yanada takomillashtirish zarurligi belgilandi.

MUHOKAMA

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlarining shaxsi noma'lum murdalarning shaxsini aniqlashdagi faoliyati va tezkor-qidiruv xizmatlari bilan hamkorligi jinoiy ishlarni samarali va tezkor hal qilishda asosiy rol o'ynaydi. Profilaktika inspektorlarining vazifasi mahalliy darajada ma'lumot yig'ish va tezkor xizmatlarga zarur axborotni taqdim etish bo'lsa, tezkor xizmatlar murakkab texnologik usullar orqali identifikatsiya jarayonini yakunlaydi. Natijalarga ko'ra, har ikki bo'linmaning samarali hamkorligi uchun ma'lumot almashish tizimini mustahkamlash, inspektorlarni texnologiyalarni qo'llashga o'rgatish va ularning bilim va ko'nikmalarini oshirish zarur. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalarni, masalan, barmoq izlarini tahlil qilish, yuz tanish tizimlari va DNK tekshiruvlarini joriy etish jarayon samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq texnik infratuzilmaning yetishmasligi, ayrim hududlarda qo'llaniladigan usullarning zamonaviy emasligi va axborot tizimlari bilan ishlashda uchraydigan qiyinchiliklar jarayonning sekinlashuviga olib kelishi mumkin. Shuningdek, hamkorlikdagi mas'uliyatni aniqlash va vakolatlar chegarasini belgilash bo'yicha qo'shimcha mexanizmlar joriy etilishi lozim. Muhokamalar asosida, hamkorlik samaradorligini oshirish uchun inspektorlar va tezkor xizmatlarning faoliyatini yaxlit tizim sifatida rivojlantirish, texnologik ta'minotni mustahkamlash va o'zaro aloqalarni soddalashtirish zarur degan xulosa qilindi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsi noma'lum murdalarning shaxsini aniqlashda huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari va tezkor-qidiruv xizmatlarining hamkorligi jinoiy ishlarni tezkor va samarali hal qilishda muhim rol o'ynaydi. **Tezkor-qidiruv**

faoliyati to'g'risidagi qonun ushbu jarayonning tashkiliy-huquqiy asoslarini belgilab, har ikki bo'linma o'rtasida axborot almashishni muvofiqlashtirish imkonini yaratadi.

Profilaktika inspektorlari tomonidan mahalliy darajada o'tkazilgan ma'lumot yig'ish ishlari va tezkor xizmatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'lish identifikatsiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Kuzatuvlarga ko'ra, zamonaviy texnologiyalar, jumladan, barmoq izlari tahlili va DNK ekspertizasi qo'llanilsa, shaxsni aniqlash jarayoni sezilarli darajada tezlashadi.

Biroq texnik infratuzilmaning yetishmovchiligi va inspektorlarning texnologiyalarni qo'llash bo'yicha malakasini oshirish ehtiyoji mavjud. Shuningdek, axborot almashish jarayonini avtomatlashtirish va integratsiyalashgan ma'lumotlar bazasini takomillashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari va tezkor-qidiruv xizmatlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash va muntazam treninglar orqali ularning malakasini oshirish orqali jarayonning samaradorligini oshirish mumkin. Bu chora-tadbirlar jamoat xavfsizligini ta'minlashda sezilarli natijalarga olib keladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsi noma'lum murdalarning shaxsini aniqlashda huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari va tezkor-qidiruv xizmatlarining hamkorligi jinoiy ishlarni tezkor va samarali hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risidagi qonun ushbu jarayonning tashkiliy-huquqiy asoslarini belgilab, har ikki bo'linma o'rtasida axborot almashishni muvofiqlashtirish imkonini yaratadi.

Profilaktika inspektorlari tomonidan mahalliy darajada o'tkazilgan ma'lumot yig'ish ishlari va tezkor xizmatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'lish identifikatsiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Kuzatuvlarga ko'ra, zamonaviy texnologiyalar, jumladan, barmoq izlari tahlili va DNK ekspertizasi qo'llanilsa, shaxsni aniqlash jarayoni sezilarli darajada tezlashadi.

Biroq texnik infratuzilmaning yetishmovchiligi va inspektorlarning texnologiyalarni qo'llash bo'yicha malakasini oshirish ehtiyoji mavjud. Shuningdek, axborot almashish jarayonini avtomatlashtirish va integratsiyalashgan ma'lumotlar bazasini takomillashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari va tezkor-qidiruv xizmatlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash va muntazam treninglar orqali ularning malakasini oshirish orqali jarayonning samaradorligini oshirish mumkin. Bu chora-tadbirlar jamoat xavfsizligini ta'minlashda sezilarli natijalarga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, 1992.
2. **O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-344-son “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2012.
3. **O‘zbekiston Respublikasining Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2014.
4. **Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2017.
5. **O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so‘nggi o‘zgarishlar bilan).
6. Karimov, I. (2021). *Huquqbuzarliklarning oldini olishda tezkor-qidiruv xizmatlarining roli.* Toshkent: Yuridik Fanlar Nashriyoti.
7. Rashidov, A. (2022). *Tezkor-qidiruv faoliyatida zamonaviy texnologiyalar.* Toshkent: Yuridik Ilmiy Tadqiqotlar Nashriyoti.
8. **Mahalla va jamoat xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha xalqaro tajribalar.** (2021). Toshkent: Ichki ishlar vazirligi nashriyoti.
9. *Jinoyat-protsessual kodeksning qo‘llanilishida o‘zaro hamkorlik tajribasi.* (2022). Toshkent: Yuridik Maslahat Jurnali, 4(17), 23-34.
10. **O‘zbekiston Respublikasi Milliy qonunchilik bazasi.** <https://lex.uz>.